

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – företagsbot (tillåtande av olovlig körning)

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

VL AB

Överklagade avgörandet

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 24 oktober 2025 i mål B 3651-25

Yrkanden

Jag yrkar att VL AB (i fortsättningen Bolaget) ska betala företagsbot med 25 000 kr.

Frågan i målet

Den fråga som enligt min uppfattning är av intresse ur prejudikatsynpunkt är om det tredje körkortsdirektivet¹ – som i aktuellt hänseende är oförenligt med körkortslagen – har direkt effekt i Sverige.

Jag godtar att det inte skett ett sådant utbyte av körkort som aktualiserar det undantag från principen om ömsesidigt erkännande som finns i art. 11.6 i tredje körkortsdirektivet.

Bakgrund

Åklagaren väckte talan om företagsbot på den grunden att Bolaget anlitat en tredjelandsmedborgare att utföra transport av gods i förvärvsverksamhet trots att föraren saknade svenskt körkort (föraren innehade ett körkort utfärdat inom EES som enligt gällande svensk lagstiftning inte ger föraren relevant

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/126/EG av den 20 december 2006 om körkort

behörighet). Talan om företagsbot grundades alltså på tillåtande av olovlig körning enligt 3 § tredje stycket trafikbrottslagen (1951:649) och 6 kap. 3 § körkortslagen (1998:488).

Tingsrätten, som ogillade åklagarens talan om företagsbot, har i sina domskäl uttalat att 6 kap. 3 § körkortslagen strider mot tredje körkortsdirektivet och kravet på ömsesidigt erkännande. Eftersom Sverige inte har anpassat sin lagstiftning till direktivet ska enligt tingsrätten direktivet ges direkt effekt, vilket innebär att föraren inte saknade behörighet att utföra den aktuella transporten. Hovrätten har instämt i tingsrättens bedömning.

Grunderna för min inställning

Enligt 6 kap. 1 § körkortslagen gäller ett utländskt körkort som är utfärdat i en stat inom EES i Sverige enligt sitt innehåll.

Av 6 kap. 3 § körkortslagen följer att ett utländskt körkort inte ger rätt för någon annan än en medborgare i en stat inom EES att köra svenskregistrerad lastbil eller buss i förvärvsverksamhet för transport av personer eller gods.

Enligt artikel 2.1 i tredje körkortsdirektivet ska körkort som är utfärdade av medlemsstaterna erkännas ömsesidigt. Det görs enligt direktivet inte någon skillnad på om den som innehar körkortet är medborgare i EES eller inte.

Tingsrätten, vars bedömning hovrätten instämt i, har i sina domskäl uttalat bl.a. följande (domen s. 7 f.).

Är de aktuella svenska körkortsreglerna förenliga med EU-rätten?

Grekland är liksom Sverige medlem i EU. Körkort som är utfärdade av medlemsstaterna ska som utgångspunkt erkännas ömsesidigt (se artikel 2.1 i det tredje körkortsdirektivet). EU-domstolen har i en rad avgöranden slagit fast att det ömsesidiga erkännandet ska vara formlost och att medlemsstaterna inte har något utrymme att efter eget skön bedöma vilka åtgärder som ska vidtas för att iaktta denna skyldighet (se bl.a. EU-domstolens dom den 1 mars 2012 i mål C-467/10 p. 40).

Av praxis från EU-domstolen framgår vidare att körkortsdirektivens tillämplighet avgörs av vilket land som utfärdat körkortet, inte körkortsinnehavarens medborgarskap (se bl.a. EU-domstolens dom den 19 oktober 1998 i mål C-230/97 p. 22). Även en tredjelandsmedborgare omfattas således av EU-rättens krav på ömsesidigt erkännande om personen har ett körkort av det slag som direktivet omfattar.

Om en medlemsstat byter ut ett körkort som har utfärdats av ett tredje land och innehavaren av körkortet flyttar sin permanenta bosättningsort till en annan medlemsstat, behöver dock inte principen om ömsesidigt erkännande tillämpas. När det sker ett sådant utbyte av körkort ska detta emellertid

registreras på det nya körkortet (se artikel 11.6 i direktivet). Om ett körkort inte innehåller någon sådan registrering kan det enligt tingsrättens mening därför hållas för visst att något utbyte av körkort inte skett. I sådant fall gäller principen om ömsesidigt erkännande.

Bestämmelsen i 6 kap 3 § i den svenska körkortslagen sågs över i samband med genomförandet av det tredje körkortsdirektivet. Utredningen föreslog då en ändrad bestämmelse med innebörden att ett körkort utfärdat av tredje land inte skulle ge rätt att köra svenskregistrerad lastbil i förvärvsverksamhet, vilket hade inneburit att den avgörande omständigheten skulle blivit körkortets ursprungsland i stället för innehavarens medborgarskap. Lagstiftaren gjorde dock ingen ändring av bestämmelsen till följd av direktivets krav och kommenterade inte utredningens förslag i den delen (se SOU 2008:130 s. 48 och 338 samt prop. 2011/12:25). Vilka överväganden som ligger bakom valet att i svensk lag alltså fästa vikt vid medborgarskapet hos innehavaren av ett EES-körkort är därmed inte helt klart.

Enligt tingsrättens mening kan regeln i 6 kap 3 § andra meningen körkortslagen inte anses förenlig med EU-rättens krav på ömsesidigt erkännande när det är fråga om ett utländskt körkort som är utfärdat av ett medlemsland. Kravet på ömsesidigt erkännande måste rimligen innebära att samtliga behörigheter som en förare har enligt ett utländskt EES-körkort ska erkännas även i Sverige. Innebörden av de svenska reglerna blir att det i praktiken uppställs en ytterligare förutsättning för erkännande av vissa behörigheter i EES-körkort, nämligen att föraren är medborgare i ett EES-land. Det kan vidare nämnas att en viktig fråga i EU:s harmonisering på körkortsområdet har varit att innehavare av ett EES-körkort inte ska åläggas någon skyldighet att byta ut ett sådant körkort i ett annat medlemsland. De svenska reglerna innebär i motsats till detta uttalade mål att en tredjelandsmedborgare kan bli tvungen att byta ut ett EES-körkort mot ett svenskt körkort för att vissa körkortsbehörigheter ska erkännas här i landet.

Att inte erkänna behörighet att köra lastbil i Sverige framstår således inte förenligt med EU-rätten. Nästa fråga är vad detta innebär för tillämpningen av de svenska reglerna i detta fall.

Vad innebär kravet på ömsesidigt erkännande för tillämpningen av de aktuella svenska körkortsreglerna?

Tillämpliga EU-rättsliga bestämmelser har generellt sett företräd framför regler i medlemsstaternas nationella rätt. Vad detta innebär vid en konflikt mellan en medlemsstats lagstiftning och EU-rätten beror dock på den EU-rättsliga bestämmelsens karaktär. Kravet på ömsesidigt erkännande av medlemsstaters körkort finns i ett direktiv, dvs. en rättsakt som primärt riktar sig till medlemsstaterna och ålägger dem att inom viss tid anpassa sin nationella lagstiftning till direktivets regler. Bestämmelser i EU-direktiv är i

allmänhet inte direkt tillämpbara i medlemsstaters nationella domstolar. Det att en medlemsstat kan komma att tillämpa sin nationella lagstiftning även i fall där den anses oförenlig med regler i ett EU-direktiv som medlemsstaten egentligen borde ha införlivat.

Medlemsstater har en skyldighet att tolka nationell lagstiftning i ljuset av gällande EU-direktiv. En sådan direktivkonform tolkning, ibland kallat *indirekt effekt*, har dock en begränsad genomslagskraft på så sätt att EU-rätten inte kräver att nationella lagregler tolkas i strid med sin ordalydelse (se NJA 2020 s. 293 p. 18 med där gjorda hänvisningar). Enligt tingsrättens mening är reglerna i körkortslagen så tydligt formulerade att de inte kan tolkas på annat sätt än att utländskt EES-körkort inte kan medföra angivna körkortsbehörigheter, om innehavaren saknar det medborgarskap som reglerna kräver. Kravet på ömsesidigt erkännande av EES-körkort kan därmed inte få genomslag i denna fråga genom en direktivkonform tolkning.

I EU-domstolens praxis har det dock slagits fast att även bestämmelser i direktiv kan ha en viss direkt tillämplighet under vissa förutsättningar. Om en medlemsstat misslyckas med att anpassa sin lagstiftning till ett direktiv inom den föreskrivna tidsfristen kan enskilda därefter direkt gentemot medlemsstaten åberopa regler i direktivet som innehåller en för medlemsstaten ovillkorlig och tillräckligt precis förpliktelse (se bl.a. EU-domstolens dom den 19 januari 1982 i mål C-8/81). En bestämmelse som uppfyller dessa krav sägs ha *direkt effekt* i relationen mellan enskilda och medlemsstaten. Följden av detta blir att den nationella lagstiftning som strider mot direktivbestämmelsen inte kan tillämpas.

EU-domstolen har fastslagit att körkortsdirektivens regel om ömsesidigt erkännande i allmänhet innebär en sådan tillräckligt tydlig och ovillkorlig förpliktelse att den har direkt effekt i förhållande till medlemsstater som misslyckats med att införliva den i sin nationella lagstiftning (se EU-domstolens dom den 19 oktober 1998 i mål C-230/97 p. 39–43; jfr EU-domstolens dom den 1 mars 2012 i mål C-467/10 p. 40).

Det finns emellertid, som nämnt ovan, ett undantag från kravet på ömsesidigt erkännande. Undantaget gäller då ett EES-land har utfärdat ett EES-körkort som ersättning för ett tredjelandskörkort och körkortsinnehavaren därefter flyttar sin permanenta bosättning till en annan medlemsstat (se artikel 11.6 i tredje körkortsdirektivet). Eftersom ömsesidigt erkännande i sådana fall inte är ovillkorlig förpliktelse för medlemsstaten har regeln då inte heller direkt effekt (se bl.a. EU-domstolens dom den 19 oktober 1998 i mål C-230/97 p. 44 och EU-domstolens dom den 28 februari 2019 i mål C-9/18). Hovrätten för Västra Sverige har i en sådan situation funnit att EU-rätten inte hindrat en tillämpning av här aktuella straffbestämmelser i körkortslagen och yrkestrafiklagen (se nämnda hovrätts dom den 28 februari 2025 i mål B 7082-24).

Bedömningen i detta fall

Det finns ingen registrering på förarens grekiska körkort om att det är ett utbytt körkort från ett tredje land. Tingsrätten utgår därför från att körkortet, med dess angivna behörigheter, helt är utfärdat i och av Grekland. Undantaget från bestämmelsen om ömsesidigt erkännande i det tredje körkortsdirektivets artikel 11.6 är därför, i motsats till vad åklagaren angett, inte tillämpligt. Eftersom bestämmelsen om ömsesidigt erkännande därmed enligt vad som redovisats ovan har direkt effekt, blir tingsrättens slutsats att den aktuella förarens behörighet att köra lastbil enligt det grekiska körkortet måste erkännas även i Sverige och även avseende en sådan yrkesmässig trafik som det rör sig om. EU-rättens krav på ömsesidigt erkännande hindrar därför en tillämpning av de straffbestämmelser som åklagaren åberopat som grund för yrkandet om företagsbot i detta fall (jfr Göteborgs tingsrätts dom den 7 maj 2025 i B 22267-24).

Åklagarens talan om företagsbot ska därför avslås.

Min bedömning

Jag instämmer i domstolarnas bedömning av vad som är utrett i målet och att 6 kap. 3 § körkortslagen enligt sin ordalydelse inte är förenlig med tredje körkortsdirektivet. Jag kan dock inte instämma i att detta ska få till följd att direktivet ges företräde på det sättet att 6 kap. 3 § körkortslagen inte ska tillämpas.

Högsta domstolen har i ”Mobilfilmen” NJA 2020 s. 293 p. 18 konstaterat att skyldigheten att beakta unionsrätten inte sträcker sig så långt att en lagregel ska tolkas i strid med sin ordalydelse.

Rättsfallet gäller frågan om direktivkonform tolkning av en lagbestämmelse, men torde också vara gällande i fråga om ett EU-direktiv ska ges direkt effekt på det sättet att domstolen ska bortse från tvingande svensk lagstiftning.

Det är enligt min uppfattning utrett att Bolaget uppsåtligen eller av oaktsamhet anställt och brukat en förare som är medborgare i Albanien såsom förare av en svenskregistrerad lastbil för transport av gods i förvärvsverksamhet, eller i vart fall tillåtit föraren att föra lastbilen utan att denne var berättigad därtill. Brottet har begåtts i Bolagets näringsverksamhet och Bolaget har inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten. Talan om företagsbot om 25 000 kr ska därför bifallas.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell

betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum (UC) har i yttrande anfört bl.a. följande.

Den svenska regleringen i körkortslagen och det tredje körkortsdirektivet är i aktuellt avseende tydliga och oförenliga. Den svenska regleringen lämnar inte något utrymme för direktivkonform tolkning. Den svenska praxis som finns när det gäller hur unionsrätten förhåller sig till den svenska rätten är sparsam.

Ärendetypen är enligt uppgift vanligt förekommande vid trafikenheterna. I nuläget för åklagarna vid trafikenheterna typiskt sett talan på det sätt som har skett i detta ärende. Det är därför angeläget att få ett vägledande uttalande från Högsta domstolen om hur den beskrivna konflikten mellan körkortslagen och unionsrätten ska lösas.

Jag instämmer i UCs uppfattning och anser lika med dem att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar mitt överklagande. Jag vill också framhålla att den osäkerhet som råder innebär att, som skett i detta fall, polisingripande sker vid trafikkontroller vilket kan få långtgående konsekvenser för såväl enskilda som näringsidkare. Detta eftersom polis och åklagare inte gärna kan bortse från tvingade svensk lagstiftning oavsett om den står i strid mot unionsrätten.

Bevisning m.m.

Jag åberopar samma bevisning som åklagaren åberopade vid tingsrätten och i hovrätten. Målet kan enligt min uppfattning avgöras på handlingarna.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum

Åklagarkammaren i Karlskrona (AM-46360-23)

Vice chefsåklagaren Marie Lindström